

Rola polityczna Torunia w 2. poł. XIV i 1. poł. XV w.

dr Maciej Stawiski

Toruńska elita polityczna okresu

Dominacja rodów patrycjuszowskich, w II ćwierci XV wieku zamykanie się środowiska, coraz mniej nowych ludzi – nowi ludzie w patrycjacie – włączeni w latach 40. XV wieku – Rusop, vom Wege, Trost, Palsat, Vasan, Czigenhals, von Birken, Baratcz.

Pochodzenie rodów:

- a) Lubeka – Pape, Pful, von der Mersche
- b) Soest – von Allen, von Loo, von Linden, Rebber, Bycoln, Kywe, Wale, Toddinchusen
- c) Dortmund – Kaminata, von Ponte, von Datteln, von Putten, von Hengstenberg
- d) inne stare rody – Rockendorf, Rubit, Russe, Holste, Hitfeld, von der Brucken, Becker, Musing

Miasto zarządzane przez Radę – 22 lutego każdego roku kiera w kościele śś. Janów – uzupełnianie składu rady i wybór na różne funkcje wewnątrz rady – dominacja kupieckich rodów patrycjuszowskich.

Powstaje ława przedmiejska z wójtem na czele wybieranym przez Radę; w ławie staromiejskiej na czele sędzia wybierany przez Radę oraz szepmistrz wybieranych przez samych ławników – funkcja sprawowana wieloletnie – np. 1363-1382 Engelbrecht von Honsal, 1383-1399 Albrecht Watzenrode.

Wielka wojna Polski z zakonem z lat 1409-1411

Wraz z wybuchem wojny Toruń staje wiernie przy krzyżakach – udział w zdobywaniu Ziemi Dobrzyńskiej – dowódcą toruńskiego oddziału Jan Rubit, a podczas oblężenia Złotorii Arnold Becker i Marcin Steglicz.

Udział w Bitwie pod Grunwaldem – 214 zbrojnych – pod dowództwem burmistrza Albrechta Rothe, był też drugi burmistrz Jan von Mersche, w bitwie poległ komtur Jan hrabia von Sayn, a burmistrz von Mersche dostał się do niewoli.

Jagiello kazał Toruniowi poddać się – 16, 22 i 23 lipca słał listy, 26 lipca postawił ultimatum, 7 sierpnia miasto złożyło hołd Jagielle, 9 sierpnia przedstawiciele miast pruskich u Jagiełły – próbowali wywalczyć dla siebie różne uprawnienia gospodarcze, atak krzyżacki na Toruń – zdobyto tylko Nowe Miasto, 9 grudnia rozejm – Polacy pozostali w Toruniu do końca wojny, 1 lutego 1411 na Kępie Bazarowej zawarty został traktat pokojowy.

Bitwa pod Grunwaldem



Jan Matejko, Bitwa pod Grunwaldem

Powstanie Związku Pruskiego

- 1411 narastanie konfliktu – wielki mistrz usuwa rajców sprzyjających Jagielle – Piotr Russe, Gotke Rebber, Arnold von Lohe, Jan Westeroode, Werner Rote, Jan Kreuczeberg, Pieresz Cziras, a w ich miejsce nowi rajcy, którzy jednak w 1413 roku zrezygnowali z funkcji
- 1438 kryzys w państwie krzyżackim – konwenty dolnopruskie nie chcą się podporządkować wielkiemu mistrzowi, podobnie gałąź niemiecka i inflancka zakonu, okazja dla stanów pruskich do przepchnięcia swoich postulatów
- pomysły na Związek Pruski – 24 VIII 1438 na zjeździe w Elblągu (udział brali burmistrz Arnold Musing i rajca Piotr Holste), a następnie 24 VII 1439 w Elblągu (Jan Huxer i Arnold Musing) i 26 VIII 1439 w Malborku (Jan Huxer i Tileman vom Wege)
- 21 lutego 1440 – zjazd w Elblągu – z Torunia Jan Huxer, Habundius Winter, Herman Rusop, Gotschalk Hitfeld, 14 marca 1440 akt erekcyjny Związku Pruskiego; wkrótce później ustanie kryzysu w państwie zakonnym

Akt erekcyjny Związku Pruskiego z 14 marca 1440 roku



Narastanie konfliktu

1. Do 1450 wielki mistrz Konrad von Erlichhausen usiłował spacyfikować Związek Pruski, konfliktując małe ośrodki z dużymi, mimo jego zręcznej gry, Związek przetrwał
2. w 1450 nowy wielki mistrz Ludwig von Erlichhausen – idzie na starcie – nakazuje rozwiązać Związek Pruski
3. 5 września 1451 – toruńscy delegaci Tileman vom Wege i Jan vom Lohe na zjeździe w Kwidzynie sugerują poddanie się królowi polskiemu
4. W 1452 w Toruniu gości Kazimierz Jagiellończyk – okazja do nawiązania kontaktu z Władysławem Oporowskim, Mikołajem Szarlejskim i Hińczą z Rogowa
5. 27 VII 1452 – zjazd w Kwidzynie wysyła poselstwo do wielkiego mistrza – on proponuje sąd papieski, cesarski lub książąt Rzeszy, 20 IX 1452 na zjeździe w Chełmnie stany wybierają cesarza, psychoza wojny, 24 XI 1452 mistrz zakazuje zbrojenia zamków komturom, a stanom przygotowań do walki
6. Tileman vom Wege jedzie do cesarza – sąd zwołany na 24 VI 1453, a Gabriel Bażyński i Habundius Winter jadą do Krakowa – wcześniej w Toruniu Jan Sienieński, Jakub Godziemba i Jan Konięcpolski
7. 25 II 1453 – powołanie Tajnej Rady – 8 osób – wielkie miasta i rycerstwo – kierowanie związkiem
8. Delegacja na sąd zaatakowana przez rozbójników na Morawach, przeniesienie sądu na 6 XI 1453 roku

Wybuch powstania

- 10-13 VIII 1453 zjazd w Grudziądzu – ponowne zebranie skarg i zarzutów, z Torunia delegaci Rutger von Birken i Jan vom Lohe
- 11/12 sierpnia 1453 rada nowomiejska ucieka na zamek krzyżacki – zagrożenie zamieszkami, uśmierzenie
- 6 listopada – 5 grudnia 1453 – sąd cesarski w Wiedniu nakazuje rozwiązać Związek Pruski – wyroku związkowcy nie zaakceptowali
- 7 grudnia 1453 pospólstwo przejmuje broń na Nowym Mieście, 9 grudnia na Starym Mieście potępienie rady nowomiejskiej, 12 grudnia pospólstwo chce od rady nowomiejskiej dokumentów, prochu etc, 18 grudnia rada prosi wielkiego mistrza o pomoc, pod koniec grudnia ucieka mincerz krzyżacki, 10 stycznia rada nowomiejska ucieka, 10 stycznia Jan Bażyński potępia radę nowomiejską
- 3 lutego blokada zamku, mistrz wysyła posłów, 4 lutego komtur prosi o pomoc, a stany wypowiadają posłuszeństwo, 6 lutego list dociera do mistrza, 7 lutego atak, 8 lutego 1454 r. zdobycie

Legenda o kucharzu Jordanie



Historyczna wywieszka z XVIII wieku – wokół niej narodziła się legenda o kucharzu Jordanie, który miał wylecieć w powietrze podczas wysadzania wieży zamku krzyżackiego, fot. Toruński Serwis Turystyczny

Ruiny zamku krzyżackiego



Wikimedia Commons, DerHexer